

جمهوری اسلامی ایران

مرکز مدیریت حوزه های علمیه

رساله علمی سطح ۳

تأثیر اخلاق فردی پیامبر (ص)

در گسترش اسلام با تاکید بر قرآن

استاد راهنما: دکتر محمد جواد رودگر

استاد مشاور: دکتر محمدرضا جباران

محقق: علی رفیعی

سال تدوین ۱۳۹۶-۱۳۹۷

چکیده

پژوهش درباره علل و عوامل گسترش اسلام و موج جهانگیر معارف و حقایق اسلامی در صدر اسلام یک ضرورت عملی و نیاز تحقیقاتی امروز است، بویژه اگر با شبهه اسلام به عنوان دین خشونت و معرفی شخصیت پیامبر اسلام با دو واژه خشونت و شهوت مورد تحقیق و ارزیابی قرار گیرد از ضرورت و اهمیت خاصی برخوردار می باشد. یکی از پرسش های بنیادین در تاریخ اسلام این بود و هست که به راستی عامل گسترش اسلام در اقطار جهان و جهان شمول شدنش در بازه زمانی بسیار کوتاه چیست؟ اخلاق فردی پیامبر چه تاثیری بر گسترش اسلام در عصر جاهلیت داشته است. محققان و تاریخ شناسان و حتی برخی مستشرقان به این نتیجه رسیده اند که در کنار عوامل مختلف، عامل اخلاق و حسن سلوک پیامبر اسلام، عامل زیرساختی و نقش آفرین گسترده ائی در پیشرفت و ترویج اسلام بوده است. قرآن کریم نیز در کنار کمال و جامعیت وحی و پیام آن، جهاد مجاهدان و ایثار برخی از صاحبان ثروت مشروع، به نقش ممتاز و برجسته شخصیت اخلاقی پیامبر(ص) در گسترش اسلام اشارات فراوان و صریحی دارد. فرضیه تحقیق ما نیز بر این امر نهاده شد که اخلاق خاتم پیامبران نقش بی بدیلی در ترویج و تبلیغ و همچنین پذیرش و گسترش اسلام از سوی مردم جزیره العرب و آنگاه مردم دنیا داشته است و نقش پیام و پیامبر در این امر شبهه خشونت را در مقبولیت اسلام برطرف می نماید. در هر حال برونداد تحقیق ما نیز براساس آیات بینات قرآن و شواهد تاریخی نیز این فرضیه را اثبات کرده و پاسخ پرسش اصلی پایان نامه می باشد که اخلاق نیکو و خلق عظیم پیامبر اکرم(ص) نقش بسیار مهم و زیربنائی در توسعه و تعمیق اسلام داشته است که مهمترین نتایج عبارتند از: نقش سازنده و پیشبرنده اخلاق نفسانی پیامبر اسلام مثل رأفت و رحمت، شرح صدر و گذشت در اوج قدرت، صداقت و راستگوئی و اخلاق رفتاری پیامبر اسلام مثل: زهد و ساده زیستی، مهرورزی به مردم بخصوص جوانان، مروت و مهربانی با

کفار اهل کتاب، تواضع و فروتنی در برابر مردم، بخصوص محرومان و فقرای جامعه، تکریم و قدرشناسی نسبت به خدمات انجام شده در گسترش اسلام و جذب مردم از اصناف، طبقات و طوایف گوناگون به اسلام.

کلید واژه ها

اخلاق، پیامبر اسلام، قرآن، اسلام، صداقت، شرح صدر، تواضع و عفو

فهرست

۱	مقدمه.....
۳	بخش اول.....
۳	کلیات و مفاهیم.....
۴	فصل اول کلیات.....
۵	۱-۱ بیان مساله.....
۶	۲-۱ سوالات اصلی و فرعی.....
۶	ج- سوالات فرعی تر.....
۷	۳-۱ فرضیه تحقیق.....
۷	۴-۱ اهداف تحقیق.....
۸	۵-۱ پیشینه.....
۹	۶-۱ ضرورت و اهمیت.....
۱۰	۷-۱ روش تحقیق.....
۱۲	فصل دوم مفاهیم.....
۱۳	اخلاق.....
۱۳	الف- اخلاق در لغت.....
۱۴	ب- اخلاق در اصطلاح.....
۱۷	معیارهای اصلی اخلاق.....
۱۷	پیامبر اسلام (ص).....
۱۷	فرق مقام نبوت، رسالت و امامت.....
۱۹	نام پیامبر اسلام در انجیل و تورات در گسترش اسلام.....
۲۰	اسلام در لغت و اصطلاح.....
۲۱	فصل سوم گذری تاریخی بر زندگی پیامبر اکرم(ص) در گسترش اسلام.....
۲۲	تاریخچه زندگی پیامبر (ص) از ولادت تا رحلت.....
۲۴	محمد(ص) از تولد تا بعثت.....
۲۴	از بعثت تا هجرت.....
۲۴	از هجرت تا رحلت پیامبر.....
۲۵	ارسال نامه به پادشاهان.....

۲۷	رحلت پیشوای بزرگ اسلام.....
۲۷	دورنمای جامعه اسلامی هنگام رحلت پیامبر.....
۳۰	خلق پیامبر(ص).....
۳۰	الف - از منظر قرآن.....
۳۰	اخلاق و شخصیت معنوی رسول الله (ص).....
۳۵	ب- از منظر تاریخ.....
۳۵	اخلاق فردی پیامبر در آئینه تاریخ.....
۳۷	نمونه هائی از اخلاق اجتماعی پیامبر(ص).....
۳۷	اخلاق همنشینی و پیمان برادری.....
۳۸	اخلاق پیامبر در خانواده، معاشرت و تجارت.....
۴۰	بخش دوم.....
۴۰	اخلاق فردی پیامبر در گسترش اسلام.....
۴۱	فصل اول چگونگی گسترش اسلام.....
۴۲	گروه های پیشتاز در پذیرش اسلام.....
۴۲	پیامبر اسلام و جوانان.....
۴۴	الف) توجه به جوانان.....
۴۶	ب) توجه به محرومان و ستمدیدگان.....
۴۸	چگونگی گسترش اسلام در مکه.....
۵۰	چگونگی گسترش اسلام در مدینه.....
۵۱	تأثیر اخلاق فردی پیامبر اسلام(ص) در گسترش اسلام.....
۵۱	پیامبر اکرم(ص)؛ شایسته ترین الگو.....
۵۳	حسن خلق.....
۵۴	خوش خلقی با خانواده.....
۵۶	فصل دوم اخلاق نفسانی.....
۵۶	اخلاق نفسانی.....
۵۷	رحمت.....
۶۰	فتح مکه همراه با رحمت.....

۶۱	دریای بی ساحل رحمت در گسترش اسلام.....
۶۲	نقش ویژگی رحمت پیامبر در گسترش اسلام.....
۶۴	رحمت در عین قدرت.....
۶۵	نقش رافت پیامبر در گسترش اسلام.....
۶۵	عبودیت در عین قدرت در گسترش اسلام.....
۶۶	ظلم ستیزی و ظلم سوزی پیامبر (ص) در گسترش اسلام.....
۶۸	مبارزه با خرافه گرایی در گسترش اسلام.....
۶۹	شرح صدر.....
۶۹	مفهوم شرح صدر.....
۷۰	نقش شرح و سعه صدر در دعوت رسول خدا.....
۷۲	عفو و گذشت.....
۷۴	عفو عمومی پیامبر.....
۷۵	انواع عفو.....
۷۵	الف-عفو ممدوح.....
۷۶	ب-عفو مذموم.....
۷۷	- عفو لغزش های مؤمنین (اعم از خویشان و برادران دینی).....
۷۸	- عفو نسبت به کافران و دشمنان.....
۷۹	- عفو در هنگام قدرت.....
۸۰	- عفو زیر دستان.....
۸۱	- عفو عذر خواهنده.....
۸۲	تقوی.....
۸۲	تقوی در لغت.....
۸۴	تواضع.....
۸۵	تعریف واژه تواضع.....
۸۷	تواضع مذموم.....
۸۸	تواضع رهبران ودولتمردان.....
۹۳	بیزاری از رفتار های شاهانه.....
۹۴	فصل سوم اخلاق رفتاری.....

۹۵ اخلاق رفتاری
۹۵ اخلاق رفتاری پیامبر در اجتماع
۹۷ رفتار محبت آمیز پیامبر بر دشمن در گسترش اسلام
۹۸ نمونه هائی از رفتار پیامبر با مردم
۹۸ ۱- ابراز شادمانی از دیدن مردم
۹۹ ۲- رعایت حقوق مردم
۹۹ نقش قانون گذاری پیامبر در گسترش اسلام
۱۰۰ رعایت حقوق اقلیت ها در گسترش اسلام
۱۰۱ ۳- صدا زدن مردم با زیباترین نام
۱۰۱ ۴- تاثیر محبت در مردم داری
۱۰۲ ۵- گرایش زنان به اسلام
۱۰۶ ۱. مبارزه با شرارت
۱۰۶ ۲- برخورد منطقی با بزهکاران جوان
۱۰۷ نقش صداقت پیامبر در گسترش اسلام
۱۰۸ راستگویی پیامبر
۱۰۹ ره آورد صدق و راستگویی
۱۱۰ نقش امانت داری پیامبر در گسترش اسلام
۱۱۴ نقش ساده زیستی پیامبر در گسترش اسلام
۱۱۵ قناعت و ساده زیستی
۱۱۶ جایگاه ساده زیستی
۱۱۶ ساده زیستی و فقر
۱۱۷ زهد
۱۱۷ تفسیر زهد
۱۱۸ زهد پیامبر اعظم
۱۲۰ تکریم پیامبر نسبت به برادر مسلمان
۱۲۰ نقش تکریم پیامبر به مردم در گسترش اسلام
۱۲۱ نقش بردباری پیامبر در گسترش اسلام
۱۲۲ انجام وظیفه تبلیغی در کمال بردباری

۱۲۴ نقش تشویق پیامبر به علم آموزی در گسترش اسلام
۱۲۵ محبت و مسلمان شدن جوان یهودی
۱۲۹ روحیه قدر شناسی و تشکر از خدمت دیگران
۱۳۱ جمع بندی و نتیجه گیری
۱۳۲ منابع و ماخذ

مقدمه

از اینکه اسلام به سرعت توانست پیشرفت کند و تاثیرات شگفت آور و غیر قابل انکار بر افکار مخاطبین خود بجا بگذارد بر کسی پوشیده نیست. این تاثیر گذاری در اکثر بلاد بویژه کشورهای همجوار آنچنان چشم گیر بود که توانست جامعه ای که انحطاط آن تا آنجایی پیش رفت که قتل و غارت را افتخار خود می دانستند و بت پرستی را جز اعتقادات لاینفک خود به حساب می آمد و ضد ارزش ها و عقاید تصنعی و آداب و رسوم غیر اخلاقی و انسانی مبارزه کند و فرامین خود را به آنها بیاموزد که رستگاری آنان در گرو دستورات اسلام است. این سوال اصلی مطرح می شود که چگونه اسلام توانست بر اعماق قلوب مخاطبین اثر بگذارد و آنان را مجذوب خود کند. در مرحله اول در پیشرفت اسلام بطور عام "قرآن کریم" با مشخصات ذیل:

همسو با فطرت انسانها نازل شده است.

تمام نیازهای بشر را که در تکامل آنها نقش دارد بطور کلی بیان کرد.

با آیات رحمت و مهربانی عفو و اغماض، صلح و دوستی و

مبارزه با ظلم ستیزی

برادری و برابری توانست دلها را تسخیر کند. در پیدایش و گسترش اسلام نقش بنیادین داشت و در مرحله دوم بطور خاص یکی از عوامل مهم و سرنوشت ساز در گسترش اسلام اخلاق فردی پیامبر(ص) بوده است تا آنجایی که پیامبر می فرماید هیچ پیامبری به اندازه من اذیت و

آزار نشده است.^۱ این فرمایش پیامبر گواه این مطلب است که در گسترش اسلام نیاز به صبر و استقامت است. بنابراین ما در اخلاق نفسانی پیامبر نقش شرح صدر، صبر، شکیبایی و عفو و اغماض که در گسترش اسلام اثر داشتند بحث می کنیم.

این اخلاق فردی پیامبر تا آنجائی توانست تاثیر بگذارد که پیروان ادیان الهی و حتی ملحدین را تحت تاثیر خود قرار دهد. و موجب ایمان آوردن آنان شود اگر چه مستشرقین و معاندین می کوشند پیشرفت اسلام را معلول عوامل دیگر مثل خشونت معرفی کنند. بدین منظور و برای پاسخ به سوال اصلی و دفع شبهه "اسلام دین خشونت است" پایان نامه حاضر را در دو بخش، بخش اول کلیات که از سه فصل تشکیل شده است که در فصل اول به بیان مسئله، اهمیت و ضرورت، روش و فرضیه و پرسش های اصلی و فرعی پرداخته شد و در فصل دوم به مفهوم شناسی و فصل سوم گذری تاریخی بر زندگی پیامبر اسلام (ص) اهتمام ورزیده شد و در بخش دوم پیرامون نقش اخلاق فردی پیامبر در گسترش اسلام که از سه فصل تشکیل شده است مباحثی مطرح کردیم که در فصل اول از چگونگی گسترش اسلام، در فصل دوم نقش اخلاق نفسانی پیامبر در گسترش اسلام و در فصل سوم از نقش اخلاق رفتاری پیامبر اسلام در گسترش اسلام ابحاثی را مورد توصیف و تحلیل قرار داده ایم.

^۱ بحار الانوار ج ۳۹ ص ۵۶